

Handläggare
Linda Lantz
Telefon: 085080261501500

Till
Rinkeby-Kista Stadsdelsnämnd
2020-06-16

Remiss av Betänkande av utredningen om välfärdsteknik i äldreomsorgen - Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14)

Svar på remiss från kommunstyrelsen

Förslag till beslut

Remissen besvaras med förvaltningens tjänsteutlåtande.

Sammanfattning

Utredningen om välfärdsteknik i äldreomsorgen har haft uppdraget att se över och lämna förslag på åtgärder som kan främja införandet av välfärdsteknik. Utredningens utgångspunkt har varit ”stödande omgivning för ett aktivt liv” (AAL). Utredningen uppmärksammar att det idag finns rättsliga hinder, rättslig osäkerhet samt avsaknad av reglering inom områden gällande införande och användande av välfärdsteknik vilket hämmar den digitala utvecklingen. En central del i utredningen har handlat om att vid behov lämna författningsförslag med fokus på reglering av samtycke från personer med nedsatt beslutsförmåga. I utredningen konstateras att införandet av välfärdsteknik inte enbart är en fråga för socialnämnden utan bör ses som en del av digitaliseringen av en kommun. Utredningen menar att regeringen bör se över sin styrning inom området och överväga att ta ett mer genomgripande nationellt ansvar när det gäller de grundläggande förutsättningarna för användningen av välfärdsteknik och e-hälsa.

Nämnden ställer sig positiv till att utredningen på ett tydligt sätt lyfter behovet av att inom olika områden snabbt förändra de rättsliga förutsättningarna för att möjliggöra genomförandet av en nödvändig modernisering inom äldreomsorgen.

Bakgrund

Kommunstyrelsen har remitterat Betänkande av utredningen om välfärdsteknik i äldreomsorgen - Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14). Ärendet har remitterats till stadsledningskontoret, socialnämnden, äldrenämnden, Stockholms

läns äldrecentrum, svenskt demenscentrum samt tre stadsdelsnämnder för yttrande senast 2020-07-17.

En särskild utredare tillsattes i oktober 2018 med uppdraget att se över och lämna förslag på åtgärder som kan främja införandet av välfärdsteknik för ökad trygghet och som stärker självständighet och livskvalitet för äldre och som avlastar personal och moderniserar verksamheten (dir. 2018:82, bilaga 1). Utredningen avslutades i mars 2020 med överlämnandet av betänkandet *Framtidens teknik i omsorgens tjänst* (SOU 2020:14).

Ärendets beredning

Ärendet har beretts inom avdelningen äldre, funktionsnedsättning och socialpsykiatri.

Ärendet

Utredningens utgångspunkt

Utredningens utgångspunkt har varit ”stödande omgivning för ett aktivt liv” (AAL). Det inkluderar alla typer av tekniker med ett användarperspektiv som syftar till att förbättra kvaliteten på välfärdstjänster genom ökad självständighet, oberoende och värdighet för mottagare av hälso- och sjukvård eller omsorgstjänster.

Utredningen uppmärksammar att det idag finns rättsliga hinder men även rättslig osäkerhet eller avsaknad av reglering inom områden gällande införande och användande av välfärdsteknik vilket hämmar den digitala utvecklingen. Detta handlar inte sällan om hur vård och omsorg kan tillhandahållas personer med nedsatt beslutsförmåga i allmänhet och med stöd av välfärdsteknik i synnerhet. I utredningen konstateras även att införandet av välfärdsteknik inte är en fråga enbart för socialnämnden utan bör ses som en del av digitaliseringen av en kommun vars process inkluderas i övrigt förändrings- och utvecklingsarbete.

Personer med nedsatt beslutsförmåga

En central del i utredningen har handlat om att vid behov lämna författningsförslag med fokus på reglering av samtycke från personer med nedsatt beslutsförmåga. I fjärde kapitlet patientlagen (2014:821) föreslås en bestämmelse som lyder: *Om det står klart att patienten inte endast tillfälligt saknar förmåga att samtycka till hälso- och sjukvård ska vården ges utifrån en bedömning av vad som är bäst för patienten i det enskilda fallet. Patientens vilja ska klarläggas så långt som det är möjligt och alltid respekteras.*

Lagförslaget är inte begränsat till vissa diagnoser utan till personens förmåga att samtycka eller inte.

För att säkerställa att socialtjänstens bedömningar vilar på ett gott beslutsunderlag både vad gäller beslutsförmåga och den enskildes medicinska samt sociala behov behöver olika professioner samarbeta. Utredningen lyfter socialstyrelsens nationella riktlinjer som rekommenderar att hälso- och sjukvård tillsammans med socialtjänst erbjuder vård och omsorg utifrån ett multiprofessionellt teambaserat arbetssätt till personer med demenssjukdom.

Utredningen vill att en huvudregel ska vara att en samordnad individuell plan upprättas av ett personcentrerat team bestående av olika professioner, i samband med biståndsbedömning. Om samverkan inte går att lösa på annat sätt föreslås att kommunen ska kunna kräva att regionen ställer personal till förfogande för bedömningar. En sådan regel föreslås för hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Utredningen konstaterar att lagändringar gällande personuppgiftshantering inom och mellan socialtjänst och hälso- och sjukvård behövs för att underlätta samordning och höja patientsäkerhet samt kvaliteten i verksamheterna. Regeringen har tillsatt en utredning om detta (S 2019:01).

Effekten för personal inom äldreomsorgen

Utredningen har haft i uppgift att analysera vilka effekter användning av välfärdsteknik kan ha på behovet av personal i äldreomsorgen. Utredningen lämnar förslag i frågan om samverkan, nationellt stöd och myndigheternas roll men även om adekvat stöd, kunskap och förbättrade förutsättningar för personalen.

Nationell samordning

Vinnova föreslås få i uppdrag att i samverkan med berörda myndigheter och aktörer ta fram modeller för upphandling, stöd och stimulans för hela processen att öka användningen av välfärdsteknik inom vård och omsorg. Inrättning av ett nytt nationellt centrum föreslås för utveckling av äldreomsorgen.

Utredningen lyfter problemet gällande avsaknaden av en robust och tillförlitlig anslutning över hela landet samt behovet av att se över detta ur ett jämställt nationellt perspektiv. Utredningen menar att regeringen bör se över sin styrning inom området och överväga att ta ett mer genomgripande nationellt ansvar när det gäller de grundläggande förutsättningarna för användningen av välfärdsteknik och e-hälsa.

Synpunkter och förslag

Utredningens utgångspunkt

Nämnden ställer sig positiv till att utredningen på ett tydligt sätt lyfter behovet av att inom olika områden snabbt förändra de rättsliga förutsättningarna för att möjliggöra genomförandet av en nödvändig modernisering inom äldreomsorgen.

Nämnden är positiv till förslaget att införa en bestämmelse i socialtjänstlagen som tydliggör att välfärdsteknik får användas inom socialtjänsten och för vilka ändamål. Värdet av att använda tekniken ska vid en sammanvägd bedömning uppväga intrånget i den personliga integriteten, i utredningen anges ett flertal olika faktorer som bör beaktas vid bedömning. Förslaget skulle innebära att den enskilde inte behöver lämna uttryckligt samtycke vilket idag är en avgörande förutsättning men ibland ändå inte tillräckligt starkt vägande. Enligt utredningen kommer den enskilde att fortsatt kunna motsäga sig intrånget utifrån personlig integritet eftersom insatser och åtgärder enligt socialtjänstlagen ges på frivillig grund. Så skulle då till exempel kunna ske vid införandet av digital natt tillsyn. Nämnden ser ett behov av tydliga skrivningar gällande dylika situationer som den enskildes rätt att motsäga sig intrånget att ha digital natt tillsyn utifrån personlig integritet kontra en verksamhets rätt att använda sig av viss teknik för alla boende i sin verksamhet. Detta är situationer som redan idag omstridda, inte sällan kopplat till hur bemanningstätheten ska se ut.

Personer med nedsatt beslutsförmåga

Nämnden är positiv till föreslagen skrivning för ändring av patientlagen (2014:821) med likalydande regel i socialtjänstlagen (2001:453) som tydligt möjliggör att ge vård och omsorg till personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga utan att direkt samtycke kunnat inhämtas. I socialtjänstlagen föreslås tillägget att den enskildes förmåga till samtycke ska bedömas av legitimerad hälso- och sjukvårdspersonal. Tillägget bedömer nämnden vara viktigt och lika viktigt är att det tydligt framgår för samverkansformen i det multiprofessionella teamet att den enskildes rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen bedöms av kommunen.

Nämnden ser positivt på hur utredningen önskar att ansvaret lyfts till personcentrerade team bestående av olika professioner såväl för bedömning av den enskildes förmåga som för att samverka till goda underlag för biståndsbedömning. Utredningen är tydlig i att det inte föreslås en lösning med särskilda utsedda företrädare. Detta bedömer nämnden är ett bra sätt att säkerställa ett fungerande

system då situationen gällande gode män och förvaltare idag innebär en stor risk att enskilda personer hamnar mellan stolarna.

Nämnden uppmärksammar att utredningen inte begränsar sina förslag till en viss ålderskategori eller diagnos men endast berör insatser enligt hälso- och sjukvårdslagen (2017:30) och socialtjänstlagen (2001:453). Nämnden ser ett behov av en liknande översyn gällande lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, för att skapa liknande möjligheter för denna grupp individer inom lagens insatser. Även inom LSS skulle det finnas behov av vissa förtydliganden för att möjliggöra att ge vård och omsorg till personer med varaktigt nedsatt beslutsförmåga utifrån professionella bedömningar i personcentrerade team. Dagens system för god man och förvaltare innebär att även personer som omfattas av personkrets enligt LSS hamnar mellan stolarna.

Effekten för personal inom äldreomsorgen

Nämnden är positiv till de förslag som läggs fram men uppmärksammar att utredningen i sina förslag främst berör vidareutbildning. Nämnden vill därför påtala vikten av att nationellt se över kursplaner även för de grundutbildningar som framtidens medarbetare genomgår. Det är viktigt att nya medarbetare kommer med relevant utbildning även inom området välfärdsteknik och är uppdaterade inom området. Detta gäller alla yrkeskategorier inom verksamhetsområdet exempelvis socionomer och undersköterskor. Nämnden önskar att man vid en utbildningsöversyn lyfter vikten av tvärvetenskapliga kurser vid lärosäten för hälso- och sjukvårdspersonal och socionomer då en grund med gemensamma kunskaper gynnar ett framtida samarbete.

Nämnden ser även en säkerhetsaspekt som bör vägas in vid bedömning av insats. Med stöd av välfärdsteknik kan äldre och svårt sjuka vårdas allt längre i en ordinär bostad. I förhållande till detta behöver även arbetsmiljö och utrymningsmöjligheter kunna vägas in i bedömning. Den enskildes eget ansvar och önskemål ska beaktas men allt stöd kan inte alltid utföras på ett säkert sätt i ordinarie boende exempelvis utan hiss.

Den kommunala omsorgen är idag den sista insatsen där svårt sjuka äldre vårdas. Nämnden ser ett behov av att medarbetares yrkeskompetens på ett tydligare sätt förenas med dagens moderna teknik i ett mer förebyggande arbete. Framtidens äldre har själva en annan teknisk kompetens och därmed även andra krav. Inom detta område sker en snabb förändring. Nämnden vill dock påtala vikten av att välfärdsteknik inte kan ersätta den mänskliga kontakten och

den interaktion som sker i mötet mellan människor. Med en ökande psykisk ohälsa i samhället är detta en viktig aspekt att ta hänsyn till i den tekniska utvecklingen.

Nämnden vill särskilt lyfta området medicin och medicinering inom äldreomsorgen som ett utvecklingsområde där teknik skulle kunna innebära ökad säkerhet. Med tekniskt styrd medicindelning samt kvittering av varje dos i samband med medicinering skulle de mänskliga misstagen inte kunna ske och sjuksköterskorna skulle istället få en kontrollerande roll av att rätt mediciner och rätt doser ges rätt person. Denna typ av teknisk utveckling i verksamheterna skulle inte heller påverka de äldres tid för social interaktion med personalen.

Nationell samordning för jämlik vård och omsorg

Nämnden är positiv till de förslag om samordnande nationella satsningar som återfinns i utredningen. Nämnden önskar dock ett förtydligande för det förslag som gäller att regeringen skapar ett tvärvetenskapligt nytt strategiskt innovationsprogram i årets forskningsproposition för hälsa, vård, omsorg och teknik. Detta tvärvetenskapliga program bör tydligt inkludera även vård- och omsorgsområdena inom funktionsnedsättning och socialpsykiatri/ psykisk ohälsa. Nämnden anser att det är särskilt viktigt att dessa områden inkluderas i en tvärvetenskaplig vetenskaplig forskning.

Idag råder stor avsaknad av evidensbaserade underlag för utveckling inom hela området men särskilt inom det tvärvetenskapliga området ur ett livslöppsperspektiv. I Sverige ses en stigande medelålder vilken beräknas fortsätta stiga. Detta gäller även personer med funktionsnedsättning och inom den gruppen, även de som omfattas av LSS, där avsaknaden av evidensbaserade underlag för utveckling av vård- och omsorg är påtaglig. I Sverige uppmärksammas en allt tydligare identifierad psykisk ohälsa bland annat i gruppen äldre. Nämnden uppmanar till särskild belysning av dessa områden för att den snabba tekniska utveckling som sker ska kunna bidra till att tillgodose även dessa individers behov med stöd välfärdsteknologi.

En aspekt som nämnden inte anser vara belyst i utredningen är den socioekonomiska och dess påverkan för förutsättningarna till en jämlik vård och omsorg. De socioekonomiska förutsättningarna i ett geografiskt område påverkar såväl vård- och omsorgsbehov som intäkter för region och kommun. Detta bidrar till ytterligare risk för ojämställdhet även för satsningar på välfärdsteknik vilket i sin tur riskerar att leda till en ond spiral för enskild kommun eller region.

Ett mer genomgripande nationellt ansvar för en robust och tillförlitlig internetanslutning ser nämnden som ett krav för att nå en nationell jämställdhet inom området välfärdsteknik. Detta behov omfattar mer än utbyggnad av bredband i glesbygdskommuner. Till exempel förespråkar nämnden även en översyn av gällande byggnormer vid nybyggnation av vård- och omsorgsboenden samt liknande fastigheter med krav på att kunna säkra en vård som utförs med stöd av välfärdsteknik. Detta ställer krav på fastigheter förberedda för säker eltillförsel vid regionalt eller nationellt krisläge och säker tillgång till internetanslutning av tillräcklig kapacitet för planerad verksamhet. Idag bor och vårdas äldre med stora medicinska behov i kommunala boenden och andelen personer i behov av vård- och omsorgsboende beräknas öka för kategorin äldre äldre. Detta ställer höga krav på att verksamheterna kan tillförsäkra de boende en allt mer avancerad vård.

Susanne Leinsköld
stadsdelsdirektör

Ingrid Brännström
avdelningschef

Bilagor

1. Betänkande av utredningen om välfärdsteknik i äldreomsorgen - Framtidens teknik i omsorgens tjänst (SOU 2020:14)

Attesterat av

Detta dokument har godkänts digitalt av följande personer:

Namn	Datum
Susanne Leinsköld, stadsdelsdirektör	2020-05-22
Ingrid Brännström, avdelningschef	2020-05-20